

AYDIN, Erdal
şine Usu Yazıtı, Karam Yayınları,
Çorum, 2007, 145+7 s.
ISBN: 978-975-6467-25-1

Karam Yayınlarının 2007 yılında küçük boy olarak Çorum’da yayınladığı çalışma 145 sayfa olup Dr. Erhan Aydın’a aittir. G. J. Ramstedt’in 1913’te, Hüseyin Namık Orkun’un 1936’da, Sergei E. Malov’un 1959’da, G. Aydarov’un 1971’de, T. Moriyasu’nun 1999’da ve Árpád Berta’nın 2004 yılında tam metnini yayınladığı yazıt hakkındaki son çalışma olan eserde ön sözden sonra yaklaşık 25 sayfalık giriş bölümü bulunmaktadır.

Giriş bölümünde yedi alt bölüm yer almakta olup, bunların ilkinde Uygur adı hakkındaki genel bilgiler ve sırasıyla Kaşgarlı Mahmut, Ebu’l-Gazi Bahadır Han, V. Thomsen, J. Németh, J. R. Hamilton, İbrahim Kafesoğlu, P. B. Golden ve J. P. Roux’nun görüşlerine yer verilmektedir. İkinci alt bölüm Tokuz-Oguz ve On-Uygur boyları hakkındadır. Burada ayrıca Chiu T’ang-shu’nun verdiği dokuz Uygur boyu olan yaglakar / yaglakır, hou-tou-ko, hou-kiu-lo-wou, mo-ko-si-ki (mak-ko-sik-kat), a-wou-tchö (a-mat-çäk), kasar, hou-wou-sou, yo-wou-ko, hi-ye-wou ve Reşidüddin’in gösterdiği on Uygur boyu olan işgil, ütīgär, bökr / bökır / tökır, ökundur, tülär / tülü / tülür, tãrdär / badär, ad.r, üç-tãbın, kamlãncü, ötikãn sayılmaktadır. Üçüncü alt bölüm Ötüken Uygurlarına, dördüncü alt bölüm ise eski Uygur yazıtları olan Süci, Terhin (Taryat), Tes, I. Karabalgasun ve Hoyto Tamir’e ayrılmıştır. řine Usu yazıtına dair genel bilgilerin verildiği beşinci alt bölümden sonra, yazıtın yazım ve dil özelliklerinin anlatıldığı altıncı alt bölüm, sonra da yazıt üzerinde yapılan çalışmaların gösterildiği yedinci alt bölüm gelmektedir. Ancak yazarın bu çalışmaların arasında Ablet Kamalov’un 2003 yılında Central Asiatic Journal (47/1, 77-90 s.)’de yayımlanan “The Moghon Shine Usu Inscription as the Earliest Uighur Historical Annals” isimli çalışmasına yer vermediği görülmektedir.

Giriş bölümünden sonra yazıtın; sırasıyla harf çevrimli (transliterasyon), yazı çevrimli (transkripsiyon) metni ve çevirisi gelmektedir. Dört köşeli olan yazıtın kuzey ve doğu yüzlerinde on ikişer, güney yüzünde on üç, batı yüzünde on satırlık cümleler; ayrıca güney ve batı yüzlerinin kenarlarında ikişer satırlık kısa ifadeler bulunmaktadır.

Çeviri bölümünü yazıttaki problemleri bazı kelime, tamlama ve cümlelerle ilgili farklı görüşlerin ele alındığı 26 maddelik “Notlar” bölümü takip etmekte olup, birçok notun bir sayfadan fazla tuttuğu gözlenmektedir. Sözelimi, yazıtla ilgili ikinci notta (s.65-66) *ö[tükä]n eli tägräs ili (K 2)* ifadesi ele alınmış, bu ifadenin

ilk kelimesini Ramstedt'in *öz[i?]n*, Malov'un *Ötükän* okuduğuna dikkat çekilmiştir. İfadedeki ikinci yer adının ise Moriyasu tarafından *ögräş*, Berta tarafından *wgrw̄si* okunduğu belirtilerek, Çince kaynakların da yardımıyla kelimenin kökeni hakkında fikir yürütülmüştür.

Çalışmada "Notlar" bölümünden sonra yer alan "Sözlük" bölümünde kelime anlamlarının yanı sıra kelimelerin gramatikal dizini de yer almaktadır.

"Kısaltmalar" bölümünde eserde geçen "bk., çev." gibi bilindik ifadelerle birlikte dil ve eser adı kısaltmalarına da yer verilmiştir. Eserde yararlanılan 118 çalışmanın yazarının soyadına göre, alfabetik olarak sıralandığı oldukça geniş bir "Kaynaklar" bölümünden sonra yazıtın runik harfli metni, en sonda da yazıtla ilgili siyah beyaz, çok da kaliteli olmayan bir baskıyla, 7 fotoğraf konulmuştur. Ancak fotoğraflar biraz daha kaliteli olabilirdi; çünkü bilimde, özellikle de dil çalışmalarında, yazıyla ilgili fotoğrafların kalitesinin önemli olduğu, bilim adamlarımızın aklından çıkmamalıdır.

Türkiye Türkolojisinin gelişmesi yolunda yaptığı bu hizmetten ötürü yazara teşekkür eder, hem kendisinin hem de diğer meslektaşlarımızın buna benzer metin çalışmalarını devam ettirmelerini dileriz.

Hüseyin YILDIZ